

כתובת עברית על גלוסקמא

מאת

נ. אביגד

הכתובת הנדונה כאן חרותה על מכסה שטוח של גלוסקמא שבאוסף המושבה האמריקאנית בירושלים (עכשיו בשטח ירדן)¹. אורך המכסה: 46 ס"מ; רחבו: 17.5 ס"מ. הכתובת מורכבת משני חלקים, שהם בעצם שתי כתובות נפרדות, שנחרתו על-ידי אנשים שונים (לוח ו', 2). הכתובת הראשונה, מצד ימין, מכילה שתי שורות. ארכה: 15.5 ס"מ. אותיותיה חרותות בקווים דקים ובצורה נאה. וזו לשונה (ציור 1):

מרימ אחותי

בלבדא

ציור 1

לפנינו כתב-גלוסקמאות אפייני, שאותיותיו מעוטרות משולשים. מבין האותיות ראויות לציון המ"ם הפתוחה שבסוף התיבה הראשונה ות"ו-הלולאה, שהן שכיחות בכתובות הגלוסקמאות של סוף תקופת בית שני. כן מעניינת היא דרך הכתיבה הרהוטה של החי"ת. בכתובת קצרה זו שני חידושים: (א) הראשון שבהם הוא המלה "אחותי". עד כה נתקלנו בגלוסקמאות רק במלות-הייחוס: אב, אם, אשת, בן ובת בעברית ובארמית, ולא בכינוי גוף רא"שון יחיד (אחותי); רק במקרים בודדים בא הכינוי בגוף ראשון רבים: אבונה,

1. הכתובת הועתקה וצולמה בשנת 1932, ברשותם האדיבה של בעלי האוסף.

אבהתנה², אמנה³. (ב) החידוש השני הוא בתיבה "בלבדא", כלומר, בלבדה, היא בלבד. יש כאן החלפת ה"א-הכינוי באל"ף-הכינוי. כותב הכתור בת, אחי מרים (או אחותה?), התכוון לומר, שרק היא לבדה (כלומר, עצמותיה) טמונה בגלוסקמא זו, ובדרך זו ביקש למנוע הטמנת עצמות אחרות בתוכה, כפי שלעתים נהגו לעשות. דומה, שבצורה "בלבדא" יש גם משום חידוש לשוני-דקדוקי, שכן לא מצאנו בשום מקור אחר, שהמלה "בלבד" תבוא בתוספת כינוי-הגוף, כדוגמת לבדה או מלבדה. לעומת זאת השווה בארמית: בלחודי, בלחודך וכו'. השימוש במלה "בלבדא" מעיד על השפעת לשון-ההכמים. ידידי פרופ' י. קוטשר סבור, שיש בכך משום עדות מסייעת לדעה, שבסוף תקופת בית שני היתה הלשון העברית לא רק לשון-קודש, אלא גם לשון-דיבור יום-יומית, לצדה של הארמית. הכתובת השנייה מופיעה בהמשך השורה העליונה של הכתובת הקודמת. ארכה: 14.5 ס"מ. היא חרותה, כאמור, ביד אחרת, פחות מאומנת מקודמתה. וזו לשונה (ציור 2):

מריה בת יהוחנן

ציור 2

רושם הכתובת התכוון למלא את החסר בכתובת הראשונה והוסיף הפעם את שם האב. הנפטרת קרויה כאן "מריה", שהיא צורה מיוזנת של "מרים". שתי הצורות מצויות בכתובות-הגלוסקמאות, גם זו לצד זו⁴. יהוחנן הוא מהשמות השכיחים ביותר בתקופה זו. מבחינת הכתב והכתיבה ראויות לציון המ"ם המשולשת הסגורה שבראש התיבה הראשונה והה"א התלויה שבסופה. אולי מעידה השמטת הה"א בכתיבה ראשונה, שהנפטרת נקראה גם בשם המקוצר "מרי".

J. B. Frey, *Corpus Inscriptionum Iudaicarum*, II, Roma 1952, 1299, 2. 1300, 1359b
Ibid., 1363 (אמנה); P. B. Bagatti e J. T. Milik, *Gli scavi del Dominus* 3
Flevit, I, Gerusalemme 1958, p. 98:39 (אמנו)
 Bagatti—Milik, *ibid.*, pp. 77—79 4